

UCHWAŁA NR 748.LIII.2021
RADY MIASTA CZĘSTOCHOWY

z dnia 16 grudnia 2021 r.

**w sprawie przyjęcia „Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej
Miasta Częstochowy na lata 2021-2023”**

Na podstawie art. 12 pkt 11 w związku z art 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (jt. Dz. U. 2020 poz. 920 z późn. zm.), art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, (jt. Dz. U. 2021 poz. 1372 z późn. zm.), art. 176 pkt 1 oraz art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (jt. z U. 2020 poz. 821 z późn. zm.)

Rada Miasta Częstochowy uchwala:

- § 1. Przyjmuje się „Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2021-2023”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Częstochowy.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miasta
Częstochowy

Zbigniew Niesmaczny

Załącznik do uchwały Nr 748.LIII.2021

Rady Miasta Częstochowy

z dnia 16 grudnia 2021 r.

**PROGRAM
WSPIERANIA RODZINY
I ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
MIASTA CZĘSTOCHOWY NA LATA 2021-2023**

CZĘSTOCHOWA 2021

SPIS TREŚCI

	WSTĘP	3
I	PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU	5
II	DANE PODSTAWOWE O MIEŚCIE	5
III	DIAGNOZA SYTUACJI RODZINY I DZIECKA W MIEŚCIE	6
	1. Pomoc i wsparcie rodziny biologicznej	7
	2. Rodzinna piecza zastępcza	17
	3. Instytucjonalna piecza zastępcza	20
	4. Wspieranie usamodzielnianych wychowanków	23
	5. Analiza SWOT	26
IV.	CELE I ZADANIA	28
	1. Cel główny	28
	2. Cele strategiczne i operacyjne	28
	3. Zadania	28
V.	LIMIT RODZIN ZASTĘPCZYCH ZAWODOWYCH NA LATA 2021-2023	32
VI.	ADRESACI PROGRAMU	32
VII.	FINANSOWANIE PROGRAMU	32
VIII.	WDRAŻANIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA PROGRAMU	33
	SPIS TABEL	36

WSTĘP

Każde dziecko ma prawo do tego, aby wychowywać się w rodzinie. Prawidłowo funkcjonująca rodzina zapewnia dziecku odpowiednie warunki bytowe, możliwości rozwoju fizycznego, psychicznego i społecznego oraz zaspokaja jego istotne potrzeby życiowe, w tym przede wszystkim potrzebę bezpieczeństwa i miłości. Rodzice w istotny sposób wpływają na kształtowanie postaw i zachowań młodego człowieka. Rodzica w procesie wychowania dzieci i młodzieży nie jest w stanie zastąpić nikt, dlatego wszelkie działania z zakresu polityki państwa, instytucji samorządowych i organizacji pozarządowych powinny być skierowane na wspieranie rodziny w jej naturalnym kształcie. Różne przyczyny powodują jednak, że funkcjonowanie wielu rodzin ulega zaburzeniu, także mimo udzielonej wszechstronnej pomocy. Dziecko zostaje pozbawione opieki rodzicielskiej, jego potrzeby nie są zaspokajane, dochodzi nawet do zagrożenia zdrowia i życia. W myśl konstytucyjnej zasady, każde dziecko ma prawo do pomocy, w tym do pieczy zastępczej, „dziecko pozbawione opieki ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych” (Konstytucja RP art. 72 ust. 2). Z kolei art. 71 Konstytucji nakłada na władze publiczne obowiązek uwzględniania w swej polityce dobro rodziny „...Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych”.

Opieka nad dziećmi pozbawionymi wsparcia najbliższych powinna stanowić trwały element prorodzinnej polityki państwa. Polityki opartej o konstytucyjną zasadę pomocniczości, w myśl której państwo poprzez system gwarancji prawnych, zinstytucjonalizowane struktury pomocowe stwarza warunki do udzielania pomocy i wsparcia na poziomie lokalnym z poszanowaniem podmiotowości rodzin. Pomoc ta nie powinna ograniczać się tylko do sytuacji kryzysowych i oddziaływań interwencyjnych. Nie chodzi o rozbudowę systemu rodzinnej opieki zastępczej jako wyrazu ochrony dziecka, a przede wszystkim o obowiązek podejmowania działań pierwszorzędowych o charakterze prewencyjnym. Stąd też wymóg pomocy rodzinie, pracy z rodziną w różnorodnych formach środowiskowych bez potrzeby odrywania dziecka od rodziny. Należy chronić dzieci przed wkraczaniem w zastępczy model opieki. To główne zadanie i istota polityki prorodzinnej.

Konwencja o prawach dziecka zobowiązuje Państwa-Strony do zapewnienia specjalnej ochrony i pomocy dzieciom czasowo lub stale pozbawionym środowiska rodzinnego lub niemogącym, ze względu na swe dobro, w nim przebywać (art. 20 Konwencja o prawach dziecka Dz. U. z 1991 r. Nr 120 poz. 526, z późn. zm.). Przepisy te podkreślają rangę i znaczenie praw dziecka, w tym do pieczy zastępczej.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji.

Dyrektywy oddziaływania wobec rodzin nienależycie sprawujących pieczę nad dziećmi są następujące:

- 1) bez koniecznej potrzeby nie należy ingerować w życie rodziny;

- 2) jeżeli interwencja jest konieczna należy próbować chronić dobro dziecka, udzielając wsparcia całej rodzinie;
- 3) głównym celem umieszczenia dziecka poza rodziną powinno być doprowadzenie do sytuacji umożliwiającej powrót dziecka do rodziny;
- 4) dzieci pozostające poza rodziną powinny być umieszczane w rodzinnych formach pieczy;
- 5) dziecko przebywające poza rodziną powinno mieć kontakt z rodzicami;
- 6) tylko w sytuacji, gdy postawa rodziców nie gwarantuje powrotu, należy umieszczać dzieci w trwałym środowisku zastępczym.

Granicą prawną interwencji w rodzinie jest przekonanie, że zostało naruszone dobro dziecka lub przepisy prawa. Jednak zanim dojdzie do interwencji w rodzinie, ma ona prawo oczekiwać, że ktoś w porę dostrzeże jej problemy i udzieli adekwatnej do nich pomocy. Jeśli natomiast dojdzie do interwencji i konieczności zapewnienia czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania jej przez rodziców, należy dążyć do zapewnienia jej w rodzinnym systemie pieczy zastępczej. Bycie rodziną zastępczą jest wyzwaniem, pociągającym za sobą dużą odpowiedzialność za ukształtowanie młodego człowieka. W związku z licznymi trudnościami, które pojawiają się w trakcie sprawowania tej funkcji, istotne jest również stworzenie sieci wsparcia dla rodzin zastępczych i ich wychowanków, zapewniającej obu stronom poczucie bezpieczeństwa i pomoc w sytuacjach kryzysowych.

Jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są: jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego wykonujące zadania w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, interwencyjne ośrodki preadopcyjne, ośrodki adopcyjne oraz podmioty, którym zlecono realizację zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

Istotne znaczenie dla stworzenia systemu wspierania rodziny oraz pieczy zastępczej ma przygotowanie programowych podstaw jego funkcjonowania. Na szczeblu gminnym i powiatowym taką rolę pełnią programy wspierania rodziny oraz rozwoju pieczy zastępczej, w ramach których planowane są zadania w zakresie wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, sprawowania pieczy zastępczej oraz udzielania pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków.

Niniejszy program został przygotowany we współpracy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie i Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Miasta Częstochowy oraz przy udziale przedstawicieli innych podmiotów projektujących i realizujących zadania w zakresie wsparcia rodziny i rozwoju pieczy zastępczej w mieście.

Główne założenia dokumentu obejmują:

- 1) pracę z rodziną nastawioną na profilaktykę, czyli wsparcie udzielane rodzinie naturalnej dziecka przed wystąpieniem sytuacji kryzysowej, której konsekwencją jest zabieranie dziecka z domu;
- 2) pracę z dzieckiem pozbawionym prawidłowej opieki ze strony rodziny jako element szerszego programu wspierania rodzin w środowisku lokalnym;
- 3) pracę z rodzicami biologicznymi dziecka prowadzoną także po zabraniu dziecka ze środowiska domowego, aby zwiększyć jego szanse powrotu do rodziny naturalnej;
- 4) umieszczenie dziecka pozbawionego całkowicie lub częściowo opieki rodziców w pieczy zastępczej dopiero po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy rodzinie naturalnej;
- 5) zapewnienie dziecku pieczy zastępczej w miarę możliwości w systemie rodzinnej pieczy zastępczej;
- 6) pomoc w usamodzielnianiu pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej.

I. PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU

1) Obowiązek opracowania Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2021-2023 wynika z art. 176 pkt 1 i art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (jt. Dz. U. z 2020 r., poz. 821 z późn. zm.), które w ramach zadań własnych gminy obligują do opracowania i realizacji 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny, a w ramach zadań własnych powiatu – opracowania i realizacji 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

2) Program kontynuuje myśl planistyczną zawartą w poprzednim Programie opracowanym na lata 2018-2020. Dokument umożliwia aplikowanie m.in. o dodatkowe środki finansowe w oparciu o konkursy ogłaszane przez Ministra Rodziny i Polityki Społecznej w ramach programów resortowych, w tym resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.

II. DANE PODSTAWOWE O MIEŚCIE

Częstochowa jest miastem na prawach powiatu, położonym w północnej części województwa śląskiego, na obszarze historycznej Małopolski. Graniczy z gminami Mykanów, Rędziny, Mstów, Olsztyn, Poczesna, Konopiska i Blachownia z powiatu częstochowskiego oraz z gminami Wręczyca Wielka i Kłobuck z powiatu kłobuckiego.

Pod względem fizycznogeograficznym miasto leży nad Wartą, na obszarze Wyżyny Śląsko-Krakowskiej, na styku trzech dużych mezoregionów geograficznych: Wyżyny Częstochowskiej (zwanej też Jurą), Wyżyny Wieluńskiej i Obniżenia Górnej Warty.

Częstochowa zajmuje 160 km² i składa się z 20 dzielnic: Błeszno, Częstochówka-Parkitka, Dźbów, Gnaszyn-Kawodrza, Grabówka, Kiedrzyń, Lisiniec, Mirów, Ostatni Grosz, Podjasnogórska, Północ, Raków, Stare Miasto, Stradom, Śródmieście, Trzech Wieszców, Tysiąclecie, Wrzosowiak, Wyczerpy-Aniołów i Zawodzie-Dąbie.

Miasto ma bardzo dobre położenie względem głównych szlaków transportowych kraju i regionu; przez jej teren przebiega jeden z europejskich korytarzy sieci bazowej TEN-T (Trans-European Transport Networks) łączący Bałtyk z Morzem Adriatyckim.

Częstochowa jest siedzibą władz miasta i powiatu częstochowskiego oraz miejscem funkcjonowania instytucji administracji samorządowej i rządowej. Jest dużym ośrodkiem z szeroko rozbudowaną infrastrukturą i znacznym zapleczem społeczno-ekonomicznym.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, na koniec 2020 r. liczba ludności Częstochowy wyniosła 217 530, tj. o 2 903 mniej niż rok wcześniej. Wśród mieszkańców przeważały (53,1%) kobiety (115 663 kobiety w stosunku do 101 867 mężczyzn). Osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 15,4% ogółu ludności (33 391 osób), osoby w wieku produkcyjnym – 56,8% (123 614 osób), a osoby w wieku poprodukcyjnym – 27,8% (60 525 osób).

W analizowanym roku przyrost naturalny wyniósł -1 760 (liczba urodzeń żywych: 1 567, liczba zgonów: 3 327), a saldo migracji -746 (liczba zameldowań: 999, liczba wymeldowań: 1 745).

III. DIAGNOZA SYTUACJI RODZINY I DZIECKA W MIEŚCIE

Diagnoza sytuacji rodziny i dziecka w mieście Częstochowie została przygotowana w oparciu o dane pozyskane od podmiotów działających na jego terenie w ramach lokalnego systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej. Obejmuje ona również identyfikację mocnych i słabych stron ww. systemu oraz szans i zagrożeń, jakie przed nim stoją.

Zadania w zakresie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w mieście Częstochowa realizują: Urząd Miasta Częstochowy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie, organizator rodzinnej pieczy zastępczej, podmiot organizujący pracę z rodziną, funkcjonujące na terenie miasta Częstochowy placówki wsparcia dziennego, placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz ośrodki adopcyjne.

Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej oraz podmiotem organizującym pracę z rodziną na terenie miasta Częstochowy jest Stowarzyszenie na rzecz pomocy dziecku i rodzinie „DLA RODZINY”, które, w oparciu o umowę zawieraną z Gminą Miastem Częstochowa, realizuje zadanie publiczne pod nazwą „Realizacja zadań w zakresie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej dla Miasta Częstochowy przewidzianych dla Częstochowskiego Centrum Wsparcia Rodziny”. Do zadań Centrum należy:

- 1) prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka;
- 2) organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;

3) zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych;

4) praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny;

5) objęcie rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej;

6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom pieczy zastępczej poprzez wspieranie procesu usamodzielnienia;

7) podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin;

8) prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla rodziców i dzieci, oraz realizacja innych zadań przewidzianych dla organizatora pieczy zastępczej i podmiotu organizującego pracę z rodziną, zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;

9) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu szukania dla nich rodzin przysposabiających;

10) współpraca ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z powiatowym centrum pomocy rodzinie, ośrodkiem pomocy społecznej, sądami itp.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie wykonuje pozostałe zadania własne powiatu z zakresu pieczy zastępczej niezastrzeżone na rzecz innych podmiotów. Zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, takie jak prowadzenie placówek wsparcia dziennego i placówek opiekuńczo-wychowawczych (z wyłączeniem placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego) w Częstochowie również zostały zlecone organizacjom pozarządowym.

1. Pomoc i wsparcie rodziny biologicznej

W 2020 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie objął wsparciem 4 667 rodzin, w tym 867 rodzin z dziećmi. Wśród nich było 403 rodzin niepełnych z dziećmi. W porównaniu z 2019 r. można zauważyć spadek liczby rodzin zgłaszających się po pomoc społeczną, niemniej nadal utrzymuje się ona na dość wysokim poziomie. Na zmniejszenie się liczby rodzin z dziećmi wymagających wsparcia wpływ miała realizacja skierowanych do nich programów, m.in. Programu „Rodzina 500+”. O czym może świadczyć fakt, że również przyczyna wielodzietności jako powodu udzielania pomocy społecznej z roku na rok spada (Tabela nr 2) Wypłata przyznawanego w jego ramach świadczenia wychowawczego przyczyniła się do poprawy sytuacji ekonomicznej rodzin. Pracownicy socjalni z Rejonowych Zespołów Pomocy Społecznej w mieście zauważają jednak, iż pomimo poprawy sytuacji finansowej rodzin korzystających z pomocy społecznej, nadal zdarzają się zaniedbania dzieci, a uwaga rodziców często skupia się na realizacji ich własnych zachcianek, zaspokojeniu

nałogów i dbaniu o siebie. Niejednokrotnie wynika to z braku wzorców, bezradności, braku chęci do zmiany sytuacji, a także problemu uzależnienia od alkoholu, który często jest głównym powodem trudnej sytuacji rodziny. Do rodzin tych kierowana jest dodatkowa pomoc i wsparcie, np. w formie pogłębionej pracy socjalnej czy asystenta rodziny.

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat struktury rodzin objętych pomocą społeczną w mieście w latach 2018-2020.

Tabela 1. Tabela zawiera informację na temat rodzin objętych pomocą społeczną w mieście w latach 2018-2020

typy rodzin		liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach		
		2018 r.	2019 r.	2020 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
rodziny ogółem (w tym prowadzące jednoosobowe gospodarstwo domowe oraz rodziny bezdzietne)		5 318	5 087	4 667	8 811	8 172	7 395
z tego:	rodziny z dziećmi	1092	979	867	3 957	3 495	3 148
	rodziny niepełne z dziećmi	502	449	403	1 518	1 349	1 206
	rodziny emerytów i rencistów	1 080	1 203	1 005	1 345	1 482	1 203

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Wśród przyczyn zgłaszania się mieszkańców miasta po pomoc społeczną najczęściej występują: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Ubóstwo czy pojawiająca się w rodzinie długotrwała lub ciężka choroba generują występowanie innych niebezpiecznych zjawisk społecznych, co wpływa na funkcjonowanie całego systemu rodzinnego.

Bezrobocie przez lata plasowało się na wysokiej pozycji wśród przyczyn przyznawania pomocy społecznej w mieście, natomiast 2020 r. przyniósł spadek liczby osób objętych z jego powodu wsparciem. Wpływ na to miała poprawa sytuacji na rynku pracy.

Dane szczegółowe na temat przyczyn przyznawania pomocy społecznej w mieście w latach 2018-2020 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 2. Przyczyny udzielania pomocy społecznej w mieście w latach 2018-2020

powód przyznania pomocy społecznej		liczba rodzin			Liczba osób w rodzinach		
		2018 r.	2019 r.	2020 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
ubóstwo		3 340	3 027	2961	5 488	4 784	4 659
sieroctwo		0	1	0	0	2	0
bezdomność		538	526	519	570	526	521
potrzeba ochrony macierzyństwa		157	148	118	733	679	546
w tym:	wielodzietność	94	95	71	511	505	372
bezrobocie		1 336	1 048	909	2 931	2 238	1 908
niepełnosprawność		2 733	2 758	2553	3 852	3 953	3 597
długotrwała lub ciężka choroba		3 184	3 205	2856	4 859	4 749	4 232
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego		813	748	790	2580	2295	2295
w tym:	rodziny niepełne	470	435	397	1 382	1 257	1 257
	rodziny wielodzietne	178	165	147	960	887	887
przemoc w rodzinie		9	8	9	14	19	19
alkoholizm		310	287	221	342	316	316
narkomania		17	19	7	25	24	24
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego		63	44	62	95	56	56
zdarzenie losowe		17	5	0	26	14	14
sytuacja kryzysowa		2	5	6	3	8	8

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Praca socjalna pełni najistotniejszą rolę wśród usług świadczonych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie. Ma ona na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Jest ona prowadzona m.in. w oparciu o zawarte kontrakty socjalne. Dane szczegółowe na temat liczby rodzin objętych pracą socjalną w mieście w latach 2018-2020 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Rodziny objęte pracą socjalną w mieście w latach 2018-2020

		2018 r.	2019 r.	2020 r.
liczba rodzin objętych pracą socjalną		3 942	3 884	3 293
w tym:	wyłącznie w postaci pracy socjalnej	546	520	392
liczba osób w rodzinach objętych pracą socjalną		6 862	6 418	5 510
w tym:	wyłącznie w postaci pracy socjalnej	779	788	578
liczba kontraktów i projektów socjalnych		746	825	753
liczba osób objętych kontraktami i projektami socjalnymi		1 246	1 296	754

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Formą wsparcia niepieniężnego z systemu pomocy społecznej jest również pomoc udzielana w ramach wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania. Program realizowany w 2018 r.

nosił nazwę „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, a w latach 2019-2020 realizowany był pod nazwą „Posiłek w szkole i w domu”.

Zgodnie z treścią Uchwały Nr 14 Rady Ministrów z dnia 15 października 2018 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego rządowego programu "Posiłek w szkole i w domu" na lata 2019-2023, program zapewnia pomoc zarówno osobom starszym, niepełnosprawnym, o niskich dochodach, jak i dzieciom, które wychowują się w rodzinach znajdujących się w trudnej sytuacji. Istotnym elementem Programu jest zapewnienie dzieciom i młodzieży w wieku szkolnym zjedzenia gorącego posiłku przygotowanego w stołówce szkolnej. W latach 2018-2019 wsparciem w ramach Programu objęci zostali wszyscy mieszkańcy miasta, którzy o nie wystąpili i spełnili niezbędne warunki. Udzielana pomoc była dostosowywana do indywidualnych potrzeb rodzin.

Dane szczegółowe na temat realizacji w 2018 r. programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” oraz w latach 2019-2020 r. Programu „Posiłek w szkole i w domu” przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Pomoc w ramach programów „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” i „Posiłek w szkole i w domu” udzielana w mieście w latach 2018-2020

		2018 r.	2019 r.	2020 r.
liczba osób objętych Programem		4 393	3 854	3 475
w tym:	liczba dzieci	1 362	1 101	1 185
liczba placówek oświatowych uczestniczących w Programie		94	92	91
kwota świadczeń przyznanych w ramach Programu (w zł)		2 364 151	2 238 084	1 993 337

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W analizowanym okresie stale zmniejszała się liczba osób korzystających z pomocy Programu. *Wpływ na to miał niższy poziom bezrobocia w mieście, wzrost płacy minimalnej oraz korzystanie wielu rodzin ze wsparcia udzielanego w ramach innych programów rządowych.* Nie bez znaczenia dla poprawy sytuacji materialnej rodzin były również działania interdyscyplinarne podejmowane przez wiele podmiotów w mieście, w ramach których umożliwiano zainteresowanym podjęcie zatrudnienia socjalnego oraz udział w różnych projektach społecznych. W wielu przypadkach poprawa sytuacji ekonomicznej rodziny skutkowałą przekroczeniem, kwalifikującego do pomocy z Programu, progu dochodowego określonego ustawą o pomocy społecznej.

Ważnym elementem w procesie wspierania rodzin w mieście jest system świadczeń rodzinnych, wychowawczych oraz świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5. Świadczenia rodzinne, z funduszu alimentacyjnego i świadczenie wychowawcze przyznane w mieście w latach 2018-2020

rok	świadczenia rodzinne		świadczenia z funduszu alimentacyjnego		świadczenie wychowawcze	
	liczba rodzin	kwota	liczba rodzin	kwota	liczba rodzin	kwota

		wypłaconych świadczeń		wypłaconych świadczeń		wypłaconych świadczeń
2018	12 670	48 899 506	1 339	8 443 472	13 568	99 713 208
2019	13 396	51 579 881	1 256	7 651 812	23 081	141 863 060
2020	7 259	52 715 777	1 088	6 980 113	21 916	187 536 944

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej i Częstochowskie Centrum Świadczeń w Częstochowie.

Wzrost wydatków na realizację świadczeń rodzinnych związany był ze stałym podnoszeniem kwot zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami, świadczeń pielęgnacyjnych oraz wprowadzeniem od 2016 r. świadczenia rodzicielskiego. Z kolei spadek liczby rodzin korzystających ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego spowodowany był głównie niespełnianiem warunków otrzymania świadczeń w związku z przekroczeniem kryterium dochodowego oraz ogólnym spadkiem liczby osób ubiegających się o to świadczenie.

Istotną rolę odgrywa także świadczenie wychowawcze, które przyznawane jest w oparciu o ustawę o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Program „Rodzina 500+”). Od lipca 2019 r., zmianami wprowadzonymi do wyżej wymienionej ustawy, świadczenie przyznawane jest na każde dziecko w rodzinie do ukończenia 18. roku życia niezależnie od wysokości dochodu w rodzinie. W związku z powyższym kwota wypłaconych świadczeń w 2020 r. znacznie wzrosła w porównaniu do lat poprzednich. W 2020 r., w stosunku do 2019 r., zmniejszyła się liczba rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych przy jednoczesnym wzroście kwoty wypłaconych świadczeń na ten cel. Z kolei w przypadku świadczeń z funduszu alimentacyjnego spadła liczba rodzin korzystających oraz kwota wypłaconych świadczeń.

Formami wsparcia kierowanymi do dzieci pochodzących z rodzin ubogich lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, np. dotkniętych bezrobociem, które służą zmniejszeniu różnic w dostępie do edukacji, są stypendia i zasiłki szkolne.

Stypendium szkolne może otrzymać uczeń znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej, wynikającej z niskich dochodów na osobę w rodzinie, w szczególności gdy w rodzinie występują: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, brak umiejętności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm lub narkomania, a także gdy rodzina jest niepełna lub wystąpiło w rodzinie zdarzenie losowe. Z kolei zasiłek szkolny może otrzymać uczeń znajdujący się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego.

W zależności od potrzeb uczniów, stypendium szkolne udziela się w następujących formach:

- 1) całkowitego lub częściowego pokrycia kosztów udziału w zajęciach edukacyjnych, w tym wyrównawczych, wykraczających poza zajęcia realizowane w szkole w ramach planu nauczania, a także udziału w zajęciach edukacyjnych realizowanych poza szkołą;
- 2) pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym, w tym w szczególności zakupu podręczników;
- 3) świadczenia pieniężnego jedynie w wyjątkowych wypadkach określonych w art. 90d ust. 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

Zasiłek szkolny może być przyznany w formie świadczenia pieniężnego na pokrycie wydatków związanych z procesem edukacyjnym lub w formie pomocy rzeczowej o charakterze edukacyjnym, raz lub kilka razy w roku, niezależnie od otrzymywanego stypendium szkolnego.

Dane szczegółowe na temat stypendiów i zasiłków szkolnych przyznanych w latach 2018-2020 zawiera poniższa tabela.

Tabela 6. Stypendia i zasiłki szkolne przyznane w mieście w latach 2018-2020

forma świadczenia	liczba uczniów			kwota wypłaconych świadczeń		
	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
stypendium szkolne	758	653	680	874 639	726 814	460 422
zasiłek szkolny	24	28	26	12 600	16 500	15 100

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Porównując rok 2020 do roku poprzedniego, wzrosła liczba uczniów, którzy otrzymali stypendium szkolne, przy czym znacznie zmniejszyła się wypłacona na ten cel kwota. Jednocześnie minimalnie spadła liczba osób, którym przyznano zasiłek szkolny.

Ważną rolę w systemie wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych pełni praca z rodziną realizowana przez asystenta rodziny. Zakłada się, że powinna być ona prowadzona także w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną naturalną.

W 2020 r. w mieście zatrudnionych było 9 asystentów rodziny, tj. o 1 mniej niż w 2019 r. Zmniejszyła się również liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny. W analizowanym roku ok. 9% rodzin objętych wsparciem zostało usamodzielnionych ze względu na osiągnięcie celów zawartych w planach pracy z rodziną.

Spadła liczba rodzin, które w efekcie pracy asystenta rodziny odzyskały możliwość sprawowania opieki nad dziećmi. Warto podkreślić, iż jest to obszar pracy z rodziną, w którym osiągnięcie celów wynikających z planu pracy z rodziną, jest bardzo trudne. Dlatego też wymaga on intensyfikacji działań ze strony asystenta, a także ścisłej współpracy z pracownikiem socjalnym i większej motywacji ze strony rodziny.

Poniższa tabela zawiera dane szczegółowe na temat wsparcia udzielanego w mieście w latach 2018-2020 przez asystenta rodziny.

Tabela 7. Wsparcie udzielane rodzinom w mieście przez asystenta rodziny w latach 2018-2020

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
liczba zatrudnionych asystentów rodziny	12	10	9
liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny	237	163	195
liczba rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi korzystających z pomocy społecznej w mieście	813	748	790
liczba rodzin z którymi asystent rodziny zakończył pracę	54	49	25
w tym: liczba rodzin usamodzielnionych z powodu osiągnięcia celów	26	22	18
liczba rodzin, które w związku z pracą asystenta odzyskały możliwość sprawowania opieki nad dziećmi	10	9	7

koszt zatrudnienia asystentów rodziny (w zł)	517 064	389 504	483 210
--	---------	---------	---------

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie i Częstochowskie Centrum Wsparcia Rodziny.

Rodzina przeżywająca trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych może zostać objęta pomocą rodziny wspierającej. Rodzina taka, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga rodzinie w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego, kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo. Rodziny wspierające pomagają przede wszystkim w oparciu o własne zasoby i umiejętności, posiadaną wiedzę z zakresu prawidłowego wychowywania dzieci i realizowane wzorce funkcjonowania rodziny. Jest to forma towarzyszenia rodzinie mającej trudności w opiece i wychowywaniu dzieci i tworzeniu dla niej siatki wsparcia społecznego. Należy przy tym pamiętać, że rodziny wspierające nie wykonują swoich działań zawodowo i nie otrzymują wynagrodzenia, a mogą otrzymać jedynie zwrot kosztów związanych z udzielaniem pomocy. Pomimo dostępności informacji dotyczących korzyści wynikających z zatrudnienia rodziny wspierającej, ze względu na brak osób zainteresowanych, na przestrzeni lat 2018-2020 ustanowiono tylko jedną taką rodzinę. Warto zaznaczyć, iż w otoczeniu rodzin wychowujących dzieci i mających problemy opiekuńczo-wychowawcze są osoby je wspierające, pomagające na miarę swoich możliwości, jednakże nie wszystkie te osoby chcą wiązać się formalnie umową z ośrodkiem pomocy społecznej jako rodzina wspierająca.

Istotną funkcję w procesie wspierania rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej odgrywają placówki wsparcia dziennego. Mogą być one prowadzone w formie: opiekuńczej (w tym w formie kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych), specjalistycznej i pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę. Do podstawowych zadań placówek wsparcia dziennego należy: analiza sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmacnianie roli i funkcji rodziny, rozwijanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny, podniesienie świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomoc w integracji rodziny, przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny oraz dążenie do reintegracji rodziny.

Oferując pomoc w opiece i wychowaniu dziecka, placówki wsparcia dziennego współpracują z rodzicami/opiekunami, placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Uczestnictwo dzieci w organizowanych przez nie zajęciach jest nieodpłatne i dobrowolne, chyba że dziecko zostanie skierowane do placówki przez sąd.

Poniższe tabele zawierają wykaz placówek wsparcia dziennego funkcjonujących w mieście. W pierwszej z nich przedstawiono podmioty, które posiadają zezwolenie Prezydenta Miasta Częstochowy na ich prowadzenie i zawarły z Gminą Miastem Częstochowa umowę o wsparcie realizacji zadania publicznego pn. „Wsparcie rodziny poprzez objęcie dziecka opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego”.

Tabela 8. Placówki wsparcia dziennego funkcjonujące w mieście w ramach zadania zleconego przez Gminę Miasto Częstochowa na koniec 2020 r.

lp.	nazwa placówki (zgodnie z zezwoleniem)	adres placówki	podmiot prowadzący placówkę
1.	Świetlica z elementami socjoterapii dla dzieci i młodzieży „Życie poza szkołą”	ul. Krakowska 34	Fundacja Chrześcijańska „ADULLAM”
2.	Młodzieżowa Świetlica Socjoterapeutyczna „Skrawek Nieba”	ul. Krakowska 80, bl. 3	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom „Skrawek Nieba”
3.	Młodzieżowa Świetlica Środowiskowa „Nasza Dziupła”	ul. Warszawska 13	Częstochowskie Towarzystwo Ognisk Wychowawczych
4.	Środowiskowe Ognisko Wychowawcze „Otwarte Drzwi”	ul. Warszawska 13	Częstochowskie Towarzystwo Ognisk Wychowawczych
5.	Świetlica Socjoterapeutyczna „Ludki z Błaszanej Budki”	ul. Piotra Bardowskiego 60	Częstochowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej
6.	Placówka wsparcia dziennego w formie specjalistycznej	Aleja Pokoju 12	Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka
7.	Świetlica Socjoterapeutyczna	ul. Feliksa Nowowiejskiego 15	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Oddział Okręgowy
8.	Środowiskowe Ognisko Wychowawcze Nr 1	ul. gen. Władysława Sikorskiego 56	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Oddział Okręgowy
9.	Środowiskowe Ognisko Wychowawcze Nr 2	ul. Eugeniusza Kwiatkowskiego 3/1	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Oddział Okręgowy
10.	Środowiskowe Ognisko Wychowawcze Nr 4	ul. Ludowa 58	Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, Oddział Okręgowy
11.	„Radosny Dom”	ul. Krasieńskiego 11a	Zarząd Miejski Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej
12.	„Pszczółki”	Aleja Pokoju 5	Fundacja „Twój Rozwój”
13.	Świetlica terapeutyczna dla dzieci i młodzieży z autyzmem	ul. Zofii Nałkowskiej 11	Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Autyzmem
14.	Katolickie Ognisko Wychowawcze przy Parafii Św. Maksymiliana M. Kolbe	ul. gen. Stefana Starzyńskiego 11	Rzymskokatolicka Parafia pw. Św. Maksymiliana Kolbe
15.	Klub Środowiskowy „Parasol”	ul. gen. Mieczysława Dąbkowskiego 39/41	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną, Koło w Częstochowie
16.	Ośrodek Wychowawczo-Rewalidacyjny dla Dzieci i Młodzieży Niewidomej i Słabowidzącej	Aleja Pokoju 13	Polski Związek Niewidomych, Okręg Śląski
17.	Katolickie Ognisko Wychowawcze „Florianum”	ul. Bolesława Limanowskiego 120	Rzymskokatolicka Parafia św. Floriana M.

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 9. Podmioty posiadające zezwolenie Prezydenta Miasta Częstochowy na prowadzenie placówki wsparcia dziennego, które nie są dotowane przez Gminę Miasto Częstochowa na koniec 2020 r.

lp.	nazwa placówki	adres placówki	podmiot posiadający zezwolenie
1.	Świetlica Środowiskowa Caritas Archidiecezji Częstochowskiej	ul. ks. Stanisława Staszica 5	Caritas Archidiecezji Częstochowskiej

2.	Świetlica „EuroHelp”	ul. Przemysłowa 9	Fundacja Pomocy Kobietom „EuroHelp”
----	----------------------	-------------------	-------------------------------------

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W 2020 r. liczba funkcjonujących w mieście placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży była niższa niż w latach poprzednich. Jednym z powodów zaprzestania działalności części placówek była systematycznie zmniejszająca się liczba uczestników zajęć. Jednocześnie należy zaznaczyć, iż średnia wysokość środków przekazywanych przez samorząd na wsparcie działalności poszczególnych placówek wsparcia dziennego systematycznie rosta. Wysokość środków ogółem przekazanych na działalność placówek wsparcia dziennego obrazuje poniższa tabela.

Tabela 10. Wysokość środków przekazanych przez samorząd na funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego w latach 2018-2020

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
Liczba placówek	25	22	17
Kwota dotacji	535890	624 056	569 330

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W systemie wsparcia rodziny ważną rolę pełni również rodzinny system sędziowski. Z danych Sądu Rejonowego w Częstochowie wynika, że w 2020 r., w porównaniu do lat 2018-2019, zmniejszyła się liczba nadzorów wykonywanych przez kuratorów sądowych wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich w poszczególnych kategoriach spraw. Zdecydowanie spadła liczba spraw związanych z nadzorem nad osobami dorosłymi zobowiązanymi do podjęcia leczenia odwykowego. Spadła też liczba spraw dotyczących wykonywania środka wychowawczego w postaci nadzoru kuratora wobec nieletnich sprawców czynów karalnych lub wykazujących przejawy demoralizacji. W ostatnim czasie uwidacznia się tendencja, w której sąd, w największym stopniu, kładzie nacisk na działania diagnostyczne kuratorów sądowych związane z przeprowadzaniem wywiadów środowiskowych, w szerokim spektrum spraw opiekuńczych, nieletnich, z zakresu ochrony zdrowia psychicznego czy uzależnienia od alkoholu. W 2020 r. zadania te zdominowały czynności kuratorów sądowych wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich.

Działania kuratorskiej służby sądowej w pracy z rodziną wynikają przede wszystkim z wydanego przez sąd orzeczenia i uwzględniają przyczyny, w konsekwencji których dana osoba lub rodzina stały się przedmiotem postępowania sądowego. Różnice w ich zakresie i intensywność w szczególności są konsekwencją odmienności i specyfiki poszczególnych postępowań, a także kategorii osób, do których oddziaływania te są adresowane. Aktywność kuratorów sądowych wykonujących orzeczenia w sprawach rodzinnych jest oparta przede wszystkim o oddziaływania wychowawcze ukierunkowane na doprowadzenie do skorygowania niewłaściwych zachowań lub postaw, prezentowanych przez osobę lub rodzinę. W pracy z osobami lub rodzinami, wobec których wykonują orzeczenia sądu, kuratorzy wykorzystują elementy metody casework’u, jak również modelu ekosystemowego, w zakresie, w jakim dokonują rozpoznania deficytów, problemów

i potrzeb danej osoby/rodziny. Zadania te w swej istocie są tożsame z zakresem czynności określonych ustawowo i dotyczą działań o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związanych z wykonywaniem orzeczeń sądu. Co do zasady planowane są one w sposób zindywidualizowany, przy wykorzystaniu zasobów środowiskowych, z uwzględnieniem działań innych służb, a także organizacji pozarządowych udzielających pomocy. Nie mogą być jednak postrzegane jako działania pomocowe lub terapeutyczne, przypisane i pozostające w kompetencjach służb społecznych (np. pracowników socjalnych, asystentów rodziny lub terapeutów), gdyż ich nadrzędnym celem jest wykonanie orzeczeń sądu, który to element w sposób oczywisty determinuje także ich charakter kontrolny.

Dane szczegółowe dotyczące nadzorów sprawowanych w latach 2018-2020 przez kuratorską służbę sądową wykonującą orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich w Sądzie Rejonowym w Częstochowie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11. Nadzory sprawowane przez kuratorską służbę sądową wykonującą orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich w Sądzie Rejonowym w Częstochowie w latach 2018-2020

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
liczba nadzorów w sprawach opiekuńczych	552	540	343
liczba nadzorów dotyczących praw nieletnich	285	242	225
liczba nadzorów wobec osób dorosłych uzależnionych od alkoholu	165	123	49
liczba rodzin, które sąd zobowiązał do współpracy z asystentem	30	14	33

Źródło danych: Sąd Rejonowy w Częstochowie.

Najczęstszą przyczyną ograniczenia władzy rodzicielskiej i umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej jest nienależyte wykonywanie władzy rodzicielskiej, które zagraża dobru dziecka. Przez nienależyte wykonywanie władzy rodzicielskiej należy rozumieć zarówno zawinione, jak i niezawinione postępowanie rodziców. W wielu rodzinach objętych pracą socjalną lub nadzorem kuratora występują liczne problemy w opiece nad dziećmi, m.in.: zaniedbywanie nauki, nierealizowanie obowiązku szkolnego, zagrożenie demoralizacją, niska samoocena dziecka, złe warunki socjalno-bytowe oraz uzależnienie rodziców od alkoholu.

Należy zauważyć, że w 2019 r., w porównaniu do 2018 i 2020 roku, Sąd sięgał dwukrotnie rzadziej do dostępnych w systemie wsparcia rodziny narzędzi, tj. zobowiązania rodziny do dodatkowej współpracy z asystentem rodziny.

2. Rodzinna piecza zastępcza

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, formami rodzinnej pieczy zastępczej są: rodzina zastępcza – spokrewniona (tworzą ją małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka), niezawodowa (tworzą ją małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka) i zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna, a także rodzinny dom dziecka

oraz rodziny pomocowe (jest to forma pomocy dla rodzin zastępczych realizowana w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą, na wniosek rodziny zastępczej).

Dziecko może zostać objęte pieczą zastępczą do osiągnięcia pełnoletności. Po jej osiągnięciu może również przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, jednak pod warunkiem dalszego kształcenia się, nie dłużej niż do ukończenia 25. roku życia i za zgodą dotychczasowej rodziny zastępczej. Pobyt dziecka w pieczy zastępczej powinien mieć charakter czasowy i prowadzić do zmiany sytuacji prawnej dziecka, tj. przywrócenia lub pozbawienia władzy rodzicielskiej, a w dalszej konsekwencji do powrotu dziecka do rodziny naturalnej lub przysposobienia dziecka w procesie adopcyjnym.

Najczęściej do rodziny zastępczej trafiają dzieci rodziców, którzy nie wypełniają właściwie wobec swojego dziecka funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Oznacza to, że zostali oni ograniczeni, pozbawieni lub zawieszani w wykonywaniu władzy rodzicielskiej.

W latach 2018-2020 liczba funkcjonujących na terenie miasta Częstochowy rodzinnych form pieczy zastępczej utrzymywała się na podobnym poziomie. Zauważyć należy jednak progres w rozwoju zawodowych form pieczy zastępczej, tj. rodzin zawodowych i rodzinnych domów dziecka. W 2018 r. w mieście funkcjonowało 12 rodzin zastępczych zawodowych i 3 rodzinne domy dziecka, natomiast w 2020 r. liczba rodzin zastępczych zawodowych wzrosła do 15, a rodzinnych domów dziecka do 5.

W 2020 r. w strukturze rodzin zastępczych dominowały rodziny spokrewnione z dzieckiem, które stanowiły ponad 69% rodzin zastępczych. Można założyć, że rodziny te, przyjmując dziecko, kierują się przede wszystkim obowiązkiem moralnym wobec bliskich im osób. Z kolei rodziny niezawodowe stanowiły prawie 23% rodzin zastępczych w mieście, a rodziny zawodowe i rodzinne domy dziecka łącznie 8%. Odsetek tych ostatnich jest niewystarczający w stosunku do potrzeb. Odczuwalny jest również brak rodzin zawodowych specjalistycznych, zawodowych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego.

Poniższe tabele zawierają dane szczegółowe na temat rodzinnych form pieczy zastępczej w mieście w latach 2018-2020.

Tabela 12. Rodzinne formy pieczy zastępczej w mieście w latach 2018-2020

		2018 r.	2019 r.	2020 r.
liczba rodzinnych form pieczy zastępczej ogółem		268	261	257
w tym:	liczba rodzin zastępczych spokrewnionych	185	179	179
	liczba rodzin zastępczych niezawodowych	68	63	58
	liczba rodzin zastępczych zawodowych	12	14	15
	w tym: liczba zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych oraz w formie pogotowia rodzinnego	2	2	2
	liczba rodzinnych domów dziecka	3	5	5

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W latach 2018-2020 liczba dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych ulegała wahaniom, a liczba dzieci przebywających w tej formie pieczy zastępczej utrzymywała się na podobnym poziomie. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 13. Dzieci umieszczone i przebywające w rodzinnych formach pieczy zastępczej w mieście w latach 2018-2020

typ rodzinnej formy pieczy zastępczej	liczba dzieci umieszczanych w rodzinnej formie pieczy zastępczej			liczba dzieci przebywających w rodzinnej formie pieczy zastępczej		
	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
rodzina zastępcza spokrewniona	26	25	28	240	230	228
rodzina zastępcza niezawodowa	8	17	7	85	80	74
rodzina zastępcza zawodowa	9	15	12	30	41	43
rodzinny dom dziecka	3	21	7	15	28	30
ogółem	46	78	54	370	379	375

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W analizowanym okresie najważniejszym powodem umieszczenia dzieci w rodzinnych formach pieczy zastępczej była bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Częstymi przyczynami były również pólsieroctwo i sieroctwo, a także pobyt jednego z rodziców za granicą w celach zarobkowych oraz uzależnienie. Wówczas w ok. 70% przypadków pieczę nad dzieckiem przejmują rodziny spokrewnione z dzieckiem, co – jak już wspomniano – wynika po części z poczucia obowiązku moralnego i chęci pomocy najbliższemu.

Dane szczegółowe na temat powodów umieszczenia dzieci w rodzinnych formach pieczy zastępczej przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14. Powody umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2018-2020

powód umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej	2018 r.	2019 r.	2020 r.
sieroctwo	20	21	20
pólsieroctwo	43	38	40
uzależnienie, w tym od alkoholu	15	11	12
przemoc w rodzinie	0	0	0
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	274	293	290
niepełnosprawność co najmniej jednego z rodziców	4	4	2
długotrwała lub ciężka choroba co najmniej jednego z rodziców	0	0	0
ubóstwo	0	0	0
bezrobocie	0	0	0
nieodpowiednie warunki mieszkaniowe	0	0	0
pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców (praca zarobkowa)	13	12	10
małoletnie matki	0	0	0
inne	1	0	1

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Miasto Częstochowa wraz z jednostkami wykonującymi zadania w zakresie pieczy zastępczej podejmuje szereg działań o charakterze promocyjnym, służących pozyskaniu kandydatów na rodziców zastępczych. Inicjowaniem i koordynowaniem tych działań zajmuje się powołany Zarządzeniem Prezydenta Miasta Częstochowy Nr 1812/13 z dnia 27 listopada 2013 r. Zespół działający na rzecz promocji rodzicielstwa zastępczego. Priorytetowymi celami promocji rodzicielstwa zastępczego, które zostały wypracowane przez Zespół, są: realizacja założonych działań do czasu powstania 30 nowych rodzinnych form pieczy zastępczej, tj. rodzinnych domów dziecka, rodzin zastępczych zawodowych, rodzin zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego, oraz propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego na terenie miasta.

Warto dodać, że w Częstochowie funkcjonują dwa ośrodki adopcyjne, z którymi współpracuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej oraz organizator rodzinnej pieczy zastępczej. Współpraca ta polega przede wszystkim na inicjowaniu i podejmowaniu działań na rzecz rodzin zastępczych w mieście oraz rodzin adopcyjnych.

3. Instytucjonalna piecza zastępcza

Dziecko, na podstawie orzeczenia sądu, może być umieszczone w instytucjonalnej pieczy zastępczej, która jest sprawowana w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej (typu: socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego, rodzinnego), regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej i interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego. Placówka opiekuńczo-wychowawcza może łączyć zadania placówek typu socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego.

Placówka opiekuńczo-wychowawcza zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne, realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku, umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej, podejmuje działania w celu powrotu

dziecka do rodziny, zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych, obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi i zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

W placówce umieszcza się dzieci powyżej 10 roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie. Dzieci młodsze umieszcza się w placówkach w wyjątkowych przypadkach. Pobyt dziecka powinien mieć charakter przejściowy, tj. do czasu powrotu dziecka do rodziny naturalnej, umieszczenia w rodzinie zastępczej lub w rodzinie przysposabiającej.

Placówki opiekuńczo-wychowawcze typu interwencyjnego przyjmują dziecko w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia mu opieki: na podstawie orzeczenia sądu; w przypadku gdy dziecko zostało doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną; na wniosek rodziców, dziecka lub osoby trzeciej; lub umieszcza się w nich dziecko w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

W 2020 r. na terenie Częstochowy funkcjonowało 11 placówek opiekuńczo-wychowawczych dysponujących 122 miejscami. Większość z nich (8) prowadzono w ramach zadania zleconego, pozostałe 3 placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego to jednostki organizacyjne miasta. Ich wykaz zawiera poniższa tabela.

Tabela 15. Placówki opiekuńczo-wychowawcze w mieście w 2020

lp.	nazwa placówki	adres placówki	liczba miejsc	podmiot prowadzący placówkę
1.	Katolicka Placówka Wychowawcza „Nasz Dom”	ul. Wręczycka 56	12	Zgromadzenie Sióstr św. Michała Archanioła w Miejscu Piastowym
2.	Dom Wsparcia dla Dzieci i Młodzieży	ul. Zabrzańska 6	14	Stowarzyszenie Rotundus
3.	Dom Wsparcia dla Dzieci i Młodzieży nr 2	ul. Gdyńska 14	14	Stowarzyszenie Rotundus
4.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Amicus”	ul. św. Brata Alberta 36/40	13	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom ze Środowisk Zagrożonych „Amicus”
5.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Amicus-Legionów”	ul. Skrzetuskiego 35a	14	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom ze Środowisk Zagrożonych „Amicus”
6.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Amicus-Ludowa”	ul. Ludowa 100	12	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom ze Środowisk Zagrożonych „Amicus”
7.	Całodobowa Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego „Przystanek Bardo”	ul. Piotra Bardowskiego 27b, lok. 13/14	11	Częstochowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej
8.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Słoneczna Przysiań”	ul. Przemysłowa 9	14	Fundacja Pomocy Kobietom „EuroHelp”

9.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu rodzinnego z siedzibą w Częstochowie przy ul. Kolorowej 82	ul. Kolorowa 82	6	Gmina Miasto Częstochowa
10.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu rodzinnego z siedzibą w Częstochowie przy ul. Połanieckiej 175	ul. Połaniecka 175	6	Gmina Miasto Częstochowa
11.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu rodzinnego z siedzibą w Częstochowie przy ul. Artura Oppmana Or-ota 9	ul. Artura Oppmana Or-ota 9	6	Gmina Miasto Częstochowa

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W wyniku systematycznie prowadzonych działań ukierunkowanych na deinstytucjonalizację pieczy zastępczej w mieście Częstochowa obserwuje się coraz mniejszy napływ dzieci do instytucjonalnej pieczy zastępczej.

W wyniku prowadzonych w powyższym kierunku działań oraz utrzymującej się tendencji spadkowej w zakresie napływu dzieci do instytucjonalnej pieczy zastępczej, na przełomie lat 2018-2019 dwa podmioty prowadzące placówki opiekuńczo-wychowawcze w ramach zadania zleconego zakończyły z miastem Częstochowa współpracę w tym zakresie i uzyskały zezwolenie wojewody na likwidację prowadzonych placówek opiekuńczo-wychowawczych. Na koniec 2019 roku wszystkie placówki opiekuńczo-wychowawcze funkcjonujące w mieście, w terminie wcześniejszym niż wskazany w ustawie (1 stycznia 2021 r.) osiągnęły standard liczby miejsc, nie więcej niż 14 osób. Proces osiągania standardu liczby miejsc w placówkach odbywał się płynnie i sukcesywnie, bez traumy dla dzieci, zgodnie z celem głównym ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, jakim jest zapewnienie dziecku stabilnego i trwałego środowiska wychowawczego.

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat liczby dzieci przebywających w latach 2018-2020 w instytucjonalnej pieczy zastępczej w mieście.

Tabela 16. Dzieci umieszczone i przebywające w instytucjonalnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2018-2020

	2018 r.	2019 r.	2020 r.
liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	47	37	25
liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	141	115	113

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

W analizowanym okresie najważniejszymi powodami umieszczania dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej były uzależnienia, w tym od alkoholu, oraz bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 17. Powody umieszczenia dziecka w instytucjonalnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2018-2020

powód umieszczenia dziecka w instytucjonalnej pieczy zastępczej	2018 r.	2019 r.	2020 r.
sieroctwo	1	1	1
pólsieroctwo	3	5	4
uzależnienie, w tym od alkoholu	63	48	41
przemoc w rodzinie	7	10	8
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	48	40	49
niepełnosprawność co najmniej jednego z rodziców	0	0	0
długotrwała lub ciężka choroba co najmniej jednego z rodziców	10	4	5
ubóstwo	0	0	0
Bezrobocie	0	0	0
nieodpowiednie warunki mieszkaniowe	1	0	0
pobyt za granicą co najmniej jednego z rodziców (praca zarobkowa)	0	0	4
małoletnie matki	0	2	0
Inne	8	5	1

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

4. Wspieranie usamodzielnianych wychowanków

Wsparcia w procesie usamodzielnienia pełnoletnim wychowankom opuszczającym rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną udziela organizator rodzinnej pieczy zastępczej, którym w mieście Częstochowa jest Stowarzyszenie na rzecz pomocy dziecku i rodzinie „DLA RODZINY”. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie natomiast udziela pomocy i wsparcia pełnoletnim wychowankom, którzy weszli w proces usamodzielnienia, zgodnie z art. 88 ustawy o pomocy społecznej, a mianowicie opuszczając: dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy.

W 2020 r. liczba usamodzielnianych wychowanków w mieście spadła. Zwiększyła się natomiast nieznacznie wysokość środków finansowych przeznaczonych na ten cel. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 18. Usamodzielniani wychowankowie w mieście w latach 2018-2020

		2018 r.	2019 r.	2020 r.
liczba usamodzielnianych wychowanków ogółem		191	168	146
w tym:	z rodzin zastępczych	110	102	75
	z placówek opiekuńczo-wychowawczych	61	54	60
	z młodzieżowych ośrodków wychowawczych	17	11	10
	z zakładów poprawczych	2	1	1
	ze specjalnych ośrodków wychowawczych	1	0	0

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Tabela 19. Koszty usamodzielnienia wychowanków w mieście w latach 2018-2020

		2018 r.	2019 r.	2020 r.
koszt usamodzielnienia wychowanków pieczy zastępczej ogółem (w zł)		841 948	733 862	744 543
w tym:	koszt usamodzielnienia wychowanków rodzin zastępczych (w zł)	531 419	436 635	402 038
	koszt usamodzielnienia wychowanków z placówek opiekuńczo-wychowawczych (w zł)	310 529	297 227	342 505

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Do usamodzielnianych wychowanków kieruje się następujące formy wsparcia: finansowe, tj. pomoc na usamodzielnienie, pomoc na kontynuowanie nauki i pomoc na zagospodarowanie oraz niefinansowe – praca socjalna, w tym pomoc i wsparcie koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, pracownika socjalnego oraz pobyt w mieszkaniu chronionym.

Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat liczby usamodzielnianych wychowanków kontynuujących naukę i pobierających w latach 2018-2020 świadczenie na ten cel.

Tabela 20. Usamodzielniani wychowankowie kontynuujący naukę i pobierający na ten cel świadczenie w latach 2018-2020

		2018 r.	2019 r.	2020 r.
pełnoletni wychowankowie pieczy zastępczej korzystający z pomocy na kontynuowanie nauki		149	123	115
w tym:	pełnoletni wychowankowie rodzin zastępczych	78	62	57
	pełnoletni wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych	71	61	58

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Dodatkową formą wsparcia osób rozpoczynających proces usamodzielnienia, jaką oferuje samorząd miasta, jest mieszkanie chronione. Może być ono przyznane osobie pełnoletniej, ze względu na trudną sytuację życiową i wiek, w szczególności osobie opuszczającej pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy i zakład dla nieletnich. Ta forma pomocy ma na celu zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych dla wychowanków pieczy zastępczej wkraczających w proces usamodzielnienia, a jednocześnie pozbawionych wsparcia ze strony rodziny naturalnej. Na terenie miasta do końca 2020 r. funkcjonowały przeznaczone dla 12 wychowanków 4 mieszkania chronione, które pozostawały w zasobach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Dzieci wychowujące się w rodzinie zastępczej mają większe szanse na optymalny rozwój osobisty czy osiągnięcie sukcesów edukacyjnych niż dzieci wychowujące się w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Ok. 65% wychowanków rodzin zastępczych podejmuje i zdobywa wykształcenie średnie maturalne, by w przyszłości podjąć naukę na wyższym szczeblu edukacji, w tym zdobyć wykształcenie wyższe. Z kolei dzieci opuszczające

placówki opiekuńczo-wychowawcze rzadziej podejmują takie działania. Najczęściej w tym zakresie wypadają wychowankowie placówek typu: zakład poprawczy, młodzieżowy ośrodek wychowawczy itp.

W poniższej tabeli przedstawiono informacje szczegółowe na temat poziomu wykształcenia usamodzielnianych wychowanków w mieście w latach 2018-2020.

Tabela 21. Poziom wykształcenia usamodzielnianych wychowanków w mieście w latach 2018-2020

poziom wykształcenia	liczba wychowanków								
	rodzin zastępczych			placówek opiekuńczo-wychowawczych			placówek typu: zakład poprawczy, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii itd.		
	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
wyższe	22	15	17	5	2	1	0	1	1
średnie	58	60	49	42	38	40	14	9	8
zawodowe	20	18	6	12	12	8	5	2	2
podstawowe lub gimnazjalne	10	9	3	2	2	11	1	0	0
ogółem	110	102	75	72	54	60	20	12	11

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

5. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest heurystyczną techniką służącą porządkowaniu informacji. W przypadku niniejszego Programu pozwala zidentyfikować mocne i słabe strony lokalnego systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, a także wskazać szanse i zagrożenia, jakie przed nim stoją.

Przeprowadzona analiza obejmuje: siły – wewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na sytuację społeczną, słabości – wewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na sytuację społeczną, szanse – zewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na realizację celów, zagrożenia – zewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na realizację celów.

Z uwagi na charakter opracowania odstąpiono od rangowania występujących zjawisk, uznając, że wszystkie w pewnych okolicznościach mogą odgrywać rolę znaczącą i decydującą w odniesieniu do poszczególnych osób i sytuacji problemowych.

Poniższa tabela przedstawia wyniki analizy dokonanej w oparciu o zebrany materiał w trakcie konsultacji z podmiotami działającymi w obszarze pomocy dziecku i rodzinie.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> §sieć placówek wsparcia dziennego §zaangażowana kadra w placówkach wsparcia dziennego §realizacja programów celowych §zagospodarowujących czas dzieciom, m.in. przez 	<ul style="list-style-type: none"> §niewystarczające środki finansowe na rozwój oferty placówek wsparcia dziennego, w tym między innymi na: zwiększenie zasobów kadrowych, rozszerzenie działalności na więcej niż 5 dni w tygodniu §zróżnicowana jakość pracy w poradniach

<p>organizacje pozarządowe, Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, Miejski Dom Kultury</p> <p>§placówki opiekuńczo-wychowawcze funkcjonujące w określonych ustawowo standardach</p> <p>§funkcjonowanie zakładów opiekuńczo-leczniczych dla dzieci</p> <p>§funkcjonowanie Centrum Pomocy Dziecku Niepełnosprawnemu i Jego Rodzinie</p>	<p>psychologiczno-pedagogicznych w tym bardzo długi czas oczekiwania na wsparcie, diagnozę i opinię</p> <p>§ograniczone możliwości pracy ulicznej z dzieckiem – deficyt pedagogów ulicznych</p> <p>§niedobór ośrodków wsparcia dla dzieci ze szczególnymi potrzebami</p> <p>§niewystarczająca liczba niezawodowych i zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka</p>
<p>§rozwijająca się sieć mieszkań chronionych dla usamodzielnianych wychowanków, osób z niepełnosprawnościami, samotnych rodziców z dziećmi</p> <p>§realizacja projektów opartych na wolontariacie</p> <p>§funkcjonowanie Częstochowskiego Centrum Interwencji Kryzysowej, w tym grupy wsparcia dla ofiar przemocy i osób samotnych</p> <p>§funkcjonowanie dwóch ośrodków adopcyjnych</p> <p>§funkcjonowanie grup wsparcia dla rodzin adopcyjnych w ramach ośrodków adopcyjnych</p> <p>§funkcjonowanie placówek dla młodzieży uzależnionej</p> <p>§podwyższone kryterium dochodowe w celu udzielenia pomocy w formie posiłku dla dzieci i młodzieży w placówkach oświatowych</p> <p>§funkcjonowanie zespołu działającego na rzecz promocji rodzicielstwa zastępczego</p> <p>§posiadanie doświadczenia w realizacji projektów na rzecz rodzin</p> <p>§pomoc finansowa dla rodzin w trudnej sytuacji życiowej w ramach systemu pomocy społecznej</p> <p>§dobrze przygotowana kadra koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i asystentów rodziny</p> <p>§realizowanie innowacyjnych programów wspierających konkretne grupy społeczne (Innowacje w częstochowskiej pomocy społecznej)</p> <p>§funkcjonowanie Projektu „Częstochowa dla Rodziny+”</p> <p>§rozwijanie miejsc rekreacji dla rodzin z dziećmi</p> <p>§wystarczająca liczba miejsc w przedszkolach</p> <p>§rozszerzona praca socjalna z rodzinami z wieloma problemami, oddzielenie pracy socjalnej od świadczeń administracyjnych</p> <p>§rozwój współpracy, w tym systemu partnerstw: organizacje pozarządowe, jednostki samorządu</p> <p>§skoordynowane działania na rzecz dziecka i rodziny</p> <p>§nowatorskie rozwiązania w obszarze wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej</p> <p>§funkcjonowanie domu samotnej matki</p> <p>§funkcjonowanie Miejskiej Rady Rodziców Zastępczych</p> <p>§działalność poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym niepublicznych</p>	<p>§deficyt rodzin zastępczych o charakterze pogotowia rodzinnego i rodzin zastępczych specjalistycznych</p> <p>§niewystarczająca liczba kandydatów na rodziców zastępczych</p> <p>§trudności w zapewnieniu odpoczynku, w tym urlopów zawodowym rodzicom zastępczym</p> <p>§niewystarczające wynagrodzenia dla prowadzących rodzinne domy dziecka i rodziny zastępcze zawodowe</p> <p>§niska rotacja dzieci w rodzinnych formach pieczy zastępczej pełnionych zawodowo</p> <p>§brak Poradni Dla Rodziny i Punktu Interwencji Kryzysowej dla dzieci</p> <p>§słaba motywacja wśród klientów pomocy społecznej do skorzystania z pomocy specjalistycznej</p> <p>§brak zaplecza mieszkań na potrzebę prowadzenia zawodowych rodzinnych form pieczy zastępczej</p> <p>§zbyt długi okres oczekiwania na badania lekarskie dla dzieci w pieczy zastępczej</p> <p>§deficyt mieszkań socjalnych sprzyjających resocjalizacji rodziny</p> <p>§brak rodzin wspierających</p> <p>§dzieci poniżej 10-go roku życia w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wraz ze starszym rodzeństwem</p> <p>§małe zaangażowanie opiekunów usamodzielnień w realizację indywidualnego programu usamodzielniania wychowanków</p> <p>§zlecanie zadań z zakresu wspierania rodziny i pieczy zastępczej na krótki czas</p> <p>§brak opieki w ramach czasowego pobytu całodobowego dla dzieci z niepełnosprawnością ruchową HOSTEL</p> <p>§ograniczony dostęp do rehabilitacji i terapii prowadzonej w warunkach domowych</p>

Szanse	Zagrożenia
<p>§zwiększająca się liczba miejsc w żłobkach</p> <p>§funkcjonowanie programów PFRON</p> <p>§funkcjonowanie systemu stypendialnego</p> <p>§dostępność rządowych programów 500+, Dobry Start</p> <p>§funkcjonowanie Ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny</p> <p>§wprowadzenie do systemu funkcji trenera-opiekuna wspierającego pracę asystentów rodziny</p> <p>§możliwość zwiększenia zakresu wsparcia poprzez realizację Programu „Za Życiem”</p> <p>§zacieśnianie współpracy z sektorem pozarządowym na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży</p> <p>§podniesienie wynagrodzeń w ramach przyjętej uchwały w sprawie podniesienia wysokości wynagrodzenia rodzinie zastępczej zawodowej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka, tak aby wynagrodzenie dla rodzin zastępczych zawodowych nie było niższe niż minimalne wynagrodzenie</p>	<p>§zmniejszająca się liczba usamodzielnianych wychowanków podnoszących poziom swojego wykształcenia, kwalifikacji zawodowych</p> <p>§brak zaangażowania części rodziców w proces wychowawczy</p> <p>§brak stabilności finansowej w przypadku projektów finansowanych z innych źródeł niż budżet samorządu (np. projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego)</p> <p>§wysokie koszty utrzymania rodziny</p> <p>§zwiększająca się patologia życia społecznego</p> <p>§niewystarczająca motywacja do pełnienia funkcji rodziny pomocowej</p> <p>§osłabienie lub zanik więzi rodzinnych</p> <p>§kryzys funkcji rodziny i jej roli w życiu społecznym</p> <p>§efekt uboczny Programu „Rodzina 500+” – niska motywacja do podjęcia i utrzymania zatrudnienia, zaprzestanie pracy</p>
<p>§rozwój budownictwa komunalnego, w tym socjalnego dostępność szkoleń dla kadry zajmującej się wspieraniem dziecka i rodziny</p> <p>§możliwość dofinansowywania szkoleń</p> <p>§pozyskiwanie środków na realizację zadań z innych źródeł niż środki gminy czy powiatu</p>	<p>§zjawisko nielegalnego zatrudnienia</p> <p>§łatwiejszy dostęp dzieci i młodzieży do używek, substancji psychoaktywnych</p> <p>§dalszy spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz ujemny przyrost naturalny</p> <p>§dalszy odpływ ludzi młodych, wykształconych, m.in. do większych jednostek miejskich</p> <p>§rozpad więzi społecznych</p> <p>§niewystarczający bezpłatny dostęp do neurologa dziecięcego i psychiatry</p> <p>§niewystarczający poziom finansowania zadań zleconych, co może wpływać na obniżanie się standardu świadczonych usług</p> <p>§niska motywacja rodziców biologicznych do zmian prowadzących do odzyskania dzieci umieszczonych w pieczy</p> <p>§wpływ sytuacji pandemicznej i obostrzeń na pracę z rodziną i dzieckiem</p>

IV.

CELE I ZADANIA

1. Cel główny

Celem głównym Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2021-2023 jest **tworzenie warunków sprzyjających wspieraniu rodziny oraz rozwojowi pieczy zastępczej.**

2. Cele strategiczne i operacyjne

1. Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci.

1.1. Wspomaganie potencjału rozwojowego rodziny.

1.2. Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych.

1.3. Wsparcie rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością.

2. Rozwój i wsparcie systemu pieczy zastępczej.

2.1. Objęcie opieką dziecka poza rodziną biologiczną.

2.2. Tworzenie warunków do powstawania i rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej.

3. Wspomaganie potencjału usamodzielnianego wychowanka.

3.1. Objęcie opieką usamodzielnianych wychowanków.

3.2. Podnoszenie jakości wsparcia świadczonego usamodzielnianym wychowankom

3. Zadania

Cel strategiczny 1.: Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci		
Cel operacyjny 1.1.: Wspomaganie potencjału rozwojowego rodziny		
nazwa zadania	realizatorzy/partnerzy w realizacji	czas realizacji
Prowadzenie pracy socjalnej z rodziną	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej	2021-2023
Wsparcie finansowe i rzeczowe dla rodzin	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej	2021-2023
Wspieranie działalności placówek wsparcia dziennego	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe	2021-2023
Rozwój oferty w placówkach wsparcia dziennego	Urząd Miasta Częstochowy, samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe	2021-2023
Organizowanie wsparcia specjalistycznego dla rodzin w kryzysie	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe	2021-2023
Monitorowanie funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy asystenta	podmiot organizujący pracę z rodziną	2021-2023
Monitorowanie sytuacji dziecka z rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, podmiot organizujący pracę z rodziną, organizacje	2021-2023

	pozarządowe	
Podejmowanie działań na rzecz rodzin zagrożonych i dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie zgodnie z uchwalonymi programami w tym zakresie	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe i inne podmioty wyznaczone w programach	2021-2023
Spodziewane efekty realizacji zadań: §lepsze funkcjonowanie rodziny §możliwość zaspokajania przez rodziny potrzeb wyższego rzędu (zgodnie z Piramidą potrzeb Maslowa) §zapobieganie umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej		
Cel strategiczny 1.: Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci Cel operacyjny 1.2.: Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych		
nazwa zadania	realizatorzy/partnerzy	czas realizacji
Praca z rodziną biologiczną dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	podmiot organizujący pracę z rodziną	2021-2023
Specjalistyczne poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne dla rodzin	podmiot organizujący pracę z rodziną, organizator rodzinnej pieczy zastępczej	2021-2023
Zwiększenie liczby asystentów rodziny i organizowanie dla nich szkoleń	podmiot organizujący pracę z rodziną, organizacje pozarządowe	2021-2023
Poszukiwanie i ustanawianie rodzin wspierających	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe	2021-2023
Organizowanie pomocy w formie grup samopomocowych, grup wsparcia, szkoły dla rodziców dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	podmiot organizujący pracę z rodziną, organizacje pozarządowe	2021-2023
Spodziewane efekty realizacji zadań: §wyższe kompetencje rodzicielskie §wzrost liczby dzieci powracających pod opiekę rodziców biologicznych §zapobieganie umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej		
Cel strategiczny 1.: Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci Cel operacyjny 1.3.: Wsparcie rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością		
nazwa zadania	realizatorzy/partnerzy	czas realizacji
Organizowanie opieki wytchnieniowej	Urząd Miasta Częstochowy, samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe	2021-2023
Organizowanie wsparcia asystenta rodziny w rodzinie z dzieckiem z niepełnosprawnością	podmiot organizujący pracę z rodziną	2021-2023
Zwiększanie oferty wsparcia dla rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością	Urząd Miasta Częstochowy, samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, organizacje pozarządowe	2021-2023
Spodziewane efekty realizacji zadań: §lepsze funkcjonowanie rodziców wychowujących dzieci z niepełnosprawnościami §bogatsza oferta zajęć dla dzieci/osób z niepełnosprawnościami		
Cel strategiczny 2.: Rozwój i wsparcie systemu pieczy zastępczej Cel operacyjny 2.1.: Objęcie opieką dziecka poza rodziną biologiczną		
nazwa zadania	realizatorzy/partnerzy	czas realizacji
Monitorowanie i ocena sytuacji opiekuńczo-wychowawczej dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej	organizator rodzinnej pieczy zastępczej, jednostki systemu pieczy zastępczej	2021-2023
Organizowanie specjalistycznego poradnictwa	organizator rodzinnej pieczy zastępczej,	2021-2023

w pieczy zastępczej	jednostki systemu pieczy zastępczej	
Zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających	organizator rodzinnej pieczy zastępczej, jednostki systemu pieczy zastępczej	2021-2023
Finansowanie świadczeń pieniężnych dla dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pieczy zastępczej	2021-2023
Finansowanie pobytu dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej	Urząd Miasta Częstochowy, samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pieczy zastępczej	2021-2023
Spodziewane efekty realizacji zadań:		
§optymalizacja metod pracy z dzieckiem i rodziną		
§bogatsza oferta wsparcia specjalistycznego udzielanego dzieciom, rodzinom		
§wzrost liczby dzieci z uregulowaną sytuacją prawną		
§lepsze zaspokajanie potrzeb dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej		
Cel strategiczny 2.: Rozwój i wsparcie systemu pieczy zastępczej		
Cel operacyjny 2.2.: Tworzenie warunków do powstawania i rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej		
nazwa zadania	realizatorzy/partnerzy	czas realizacji
Pozyskiwanie i szkolenie kandydatów na rodziny zastępcze	organizator rodzinnej pieczy zastępczej	2021-2023
Współpraca ze środowiskiem lokalnym na rzecz promocji i rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej	samorządowa jednostka organizacyjna ds. pieczy zastępczej, organizacje pozarządowe	2021-2023
Szkolenie kadry pracującej z dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej, przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu	organizator rodzinnej pieczy zastępczej, jednostki systemu pieczy zastępczej	2021-2023
Specjalizacja rodzinnych form pieczy zastępczej	samorządowa jednostka organizacyjna ds. pieczy zastępczej, organizator rodzinnej pieczy zastępczej	2021-2023
Organizowanie dla rodzin zastępczych pomocy wolontariuszy	organizator rodzinnej pieczy zastępczej	2021-2023
Stworzenie zaplecza mieszkań dla potrzeb prowadzenia rodzin zastępczych zawodowych	Urząd Miasta Częstochowy, samorządowa jednostka organizacyjna ds. pieczy zastępczej	2021-2023
Spodziewane efekty realizacji zadań:		
§wzrost liczby zawodowych rodzinnych form pieczy zastępczej		
§poprawa warunków funkcjonowania niektórych rodzin zastępczych		
§większa świadomość społeczna na temat rodzicielstwa zastępczego		
§wyższe kwalifikacje kadry pracującej z dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej		
Cel strategiczny 3.: Wspomaganie potencjału usamodzielnianego wychowanka		
Cel operacyjny 3.1.: Objęcie opieką usamodzielnianych wychowanków		
nazwa zadania	realizatorzy/partnerzy	czas realizacji
Wspieranie procesu usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej	samorządowa jednostka organizacyjna ds. pieczy zastępczej, organizator rodzinnej pieczy zastępczej	2021-2023
Wsparcie finansowe usamodzielnianych wychowanków	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej	2021-2023
Pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej	samorządowa jednostka organizacyjna właściwa ds. pomocy społecznej, Urząd Miasta Częstochowy	2021-2023
Spodziewane efekty realizacji zadań:		
§wzrost liczby usamodzielnianych osób opuszczających pieczę zastępczą		

<p>Ślepsze warunki mieszkaniowe wychowanków pieczy zastępczej Śstworzenie warunków do kontynuowania nauki i zwiększenie liczby wychowanków podnoszących swoje kompetencje zawodowe</p>		
<p>Cel strategiczny 3.: Wsparcie usamodzielnianych wychowanków Cel operacyjny 3.2.: Podnoszenie jakości wsparcia świadczonego usamodzielnianym wychowankom</p>		
nazwa zadania	realizatorzy/partnerzy	czas realizacji
Szkolenie kadry pracującej z usamodzielnianymi wychowankami oraz opiekunów usamodzielnienia	organizator rodzinnej pieczy zastępczej, jednostki systemu pieczy zastępczej	2021-2023
<p>Spodziewane efekty realizacji zadań: Śnabycie i pogłębienie umiejętności do prowadzenia skutecznej i efektywnej pracy z usamodzielnianym wychowankiem pieczy zastępczej Ślepsze funkcjonowanie pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej w dorosłym życiu</p>		

V. LIMIT RODZIN ZASTĘPCZYCH ZAWODOWYCH NA LATA 2021-2023

Zgodnie z art. 180 pkt 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2021-2023 zawiera limit rodzin zastępczych zawodowych w kolejnych latach jego obowiązywania. Limit ten został określony na podstawie rozeznania potrzeb oraz analizy liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej w ostatnich latach. Jednocześnie należy podkreślić, że założony limit może ulec zmianie w zależności od zmieniającej się sytuacji, zidentyfikowanych w kolejnych latach potrzeb, posiadanych środków finansowych czy liczby przeszkolonych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

Limit rodzin zastępczych zawodowych w mieście na lata 2021-2023 został przedstawiony w poniższej tabeli.

Tabela 22. Limit rodzin zastępczych zawodowych w mieście na lata 2021-2023

	2021 r.	2022 r.	2023 r.
liczba nowo utworzonych rodzin zastępczych zawodowych	4	4	4
limit rodzin zastępczych zawodowych	18	22	26

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

VI. ADRESACI PROGRAMU

Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2021-2023 adresowany jest do:

- 1) rodzin z dziećmi, w tym zagrożonych kryzysem i będących w kryzysie;
- 2) rodzin biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- 3) rodzin zastępczych z terenu miasta Częstochowy;
- 4) dzieci przebywających w pieczy zastępczej;
- 5) usamodzielnianych wychowanków opuszczających pieczę zastępczą oraz inne placówki;

6) dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych wykluczeniem.

VII. FINANSOWANIE PROGRAMU

Realizacja Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2021-2023 będzie finansowana:

- 1) ze środków własnych pochodzących z budżetu Gminy Miasta Częstochowy;
- 2) z dotacji celowych z budżetu państwa;
- 3) programów rządowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 4) z funduszy zewnętrznych, w tym europejskich;
- 5) ze środków pozyskanych z innych źródeł.

Na realizację Programu w 2021 roku przewidziano w budżecie Gminy Miasta Częstochowy m.in. następujące środki finansowe:

- 1) Rozdział 85504 – Wspieranie rodziny: 250 000 zł;
- 2) Rozdział 85508 – Rodziny zastępcze: 11 184 965 zł;
- 3) Rozdział 85510 – Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych: 8 200 259 zł;
- 4) Rozdział 85154 – Przeciwdziałanie alkoholizmowi, Zadanie – Wspieranie realizacji zdań opiekuńczo-wychowawczych w placówkach wsparcia dziennego: 450 000 zł.

Wysokość środków finansowych na realizację Programu w latach 2022-2023 z budżetu Gminy Miasta Częstochowy zostanie ujęta w przyjmowanej corocznie uchwale budżetowej Rady Miasta.

Poszczególne podmioty biorące udział we wdrażaniu Programu mogą pozyskiwać środki finansowe na jego realizację we własnym zakresie.

VIII. WDRAŻANIE, MONITOROWANIE I EWALUACJA PROGRAMU

Koordynatorem realizacji Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Częstochowy na lata 2021-2023 będzie Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Częstochowie. Sformułowane w dokumencie zadania będą wdrażane przez wyznaczone do ich realizacji podmioty.

Skuteczność wdrożenia Programu będzie m.in. zależała od posiadanych i pozyskanych środków finansowych na opracowanie i realizację projektów, które będą zgodne z przyjętymi w nim zadaniami.

Realizacja Programu będzie podlegała monitoringowi i ewaluacji, które będą polegały na zbieraniu i analizowaniu informacji w celu ustalenia, czy wyznaczone w ramach Programu zadania są realizowane zgodnie z założonym planem i jakie uzyskano efekty ich wdrożenia. Monitoring będzie prowadzony corocznie na podstawie informacji przekazywanych Koordynatorowi realizacji Programu przez podmioty biorące udział w jego wdrażaniu, przy wykorzystaniu wyznaczonych w dokumencie wskaźników monitoringowych.

W poniższej tabeli dla każdego wskaźnika określono jego wartość początkową za rok 2020 oraz wartość docelową w ostatnim roku realizacji dokumentu.

Tabela 23. Wskaźniki monitoringowe do oceny stopnia wdrożenia wyznaczonych zadań

wskaźnik monitoringowy	wartość wskaźnika w 2020 r.	wartość docelowa w 2023 r.
Cel strategiczny 1.: Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci		
Cel operacyjny 1.1.: Wspomaganie potencjału rozwojowego rodziny		
liczba rodzin objętych pracą socjalną	3 293	3 085
liczba świadczeń udzielonych z ustawy o pomocy społecznej	365 131	342 000
liczba świadczeń udzielonych z ustawy o świadczeniach rodzinnych	30 263	30 216
liczba świadczeń udzielonych z ustawy o systemie oświaty (zasilek szkolny, stypendium szkolne)	706	452
liczba placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	17	15
wysokość środków gminy przekazanych na wsparcie działalności w ramach dotacji	569 330 zł	600 000 zł
liczba uczestników zajęć w placówkach wsparcia dziennego	232	250
liczba osób w kryzysie objętych wsparciem specjalistycznym	458	470
liczba rodzin usamodzielnionych w efekcie pracy asystenta rodziny	18	25
liczba dzieci w rodzinach z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	382	425
liczba dzieci w rodzinach objętych pracą asystenta rodziny	291	320
liczba osób objętych wsparciem w ramach punktów konsultacyjnych	180	1 500
wysokość dofinansowania działalności punktów konsultacyjnych	12 000 zł	100 000 zł
liczba procedur „Niebieskie Karty”	402	402
liczba osób stosujących przemoc w rodzinie objętych programem korekcyjno-edukacyjnym i psychologiczno-terapeutycznym	62	50
liczba powołanych grup roboczych	339	339
liczba zakończonych procedur „Niebieskie Karty”	357	357
Cel strategiczny 1.: Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci		
Cel operacyjny 1.2.: Wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo-wychowawczych		
liczba rodzin, które odzyskały prawo opieki nad dzieckiem	7	13
liczba rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym	398	420
liczba zatrudnionych asystentów	9	12
liczba szkoleń dla asystentów	32	40
liczba rodzin objętych wsparciem asystentów	229	250
liczba rodzin wspierających	0	2
liczba uczestników grup samopomocowych, grup wsparcia, szkoły dla rodziców dla rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	243	260
Cel strategiczny 1.: Poprawa funkcjonowania rodziny i podnoszenie jakości życia dzieci		
Cel operacyjny 1.3.: Wsparcie rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością		
liczba rodzin, którym zorganizowano opiekę wytchnieniową	16	25
liczba rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością objętych wsparciem asystenta	23	26
liczba dzieci z niepełnosprawnością korzystających z pomocy w placówkach wsparcia dziennego i ośrodkach wsparcia	240	210
Cel strategiczny 2.: Rozwój i wsparcie systemu pieczy zastępczej		
Cel operacyjny 2.1.: Objęcie opieką dziecka poza rodziną biologiczną		
liczba dokonanych okresowych ocen sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej	144	800
liczba udzielonych porad dla pieczy zastępczej	1 310	1 400

liczba zgłoszonych dzieci z uregulowaną sytuacją prawną	54	60
liczba świadczeń pieniężnych dla dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej	10 135	11 035
wysokość poniesionych nakładów finansowych na pobyt dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej	6 205 705 zł	7 038 889 zł
wysokość poniesionych nakładów finansowych na pobyt dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej	5 807 356 zł	6 200 000 zł
Cel strategiczny 2.: Rozwój i wsparcie systemu pieczy zastępczej		
Cel operacyjny 2.2.: Tworzenie warunków do powstawania i rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej		
liczba przeszkolonych kandydatów na rodziny zastępcze oraz rodziców zastępczych w ramach dokształcania	86	96
liczba utworzonych rodzin zastępczych	28	33
liczba działań w środowisku lokalnym na rzecz promocji i rozwoju rodzicielstwa zastępczego	47	60
liczba szkoleń, w których uczestniczyły kadry pieczy zastępczej	66	75
liczba osób korzystających z superwizji.	13	30
liczba specjalistycznych rodzin zastępczych/pogotowi rodzinnych	2	4
liczba wolontariuszy wspierających rodziny zastępcze	12	15
liczba mieszkań, w których prowadzona jest zawodowa rodzina zastępcza	0	1
Cel strategiczny 3.: Wspomaganie potencjału usamodzielnianego wychowanka		
Cel operacyjny 3.1.: Objęcie opieką usamodzielnianych wychowanków		
Liczba usamodzielnianych pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej, którym udzielono wsparcia	146	150
koszt udzielonych świadczeń w ramach wsparcia finansowego usamodzielnianych wychowanków	797 892 zł	820 000 zł
liczba wychowanków, którzy otrzymali mieszkanie z zasobów gminy	16	20
liczba mieszkań chronionych	4	4
liczba osób usamodzielnianych korzystających z pobytu w mieszkaniu chronionym	14	16
Cel strategiczny 3.: Wsparcie usamodzielnianych wychowanków		
Cel operacyjny 3.2.: Podnoszenie jakości wsparcia świadczonego usamodzielnianym wychowankom		
liczba osób pracujących z usamodzielnianymi wychowankami oraz opiekunów usamodzielnienia uczestniczących w szkoleniach	13	33

Źródło danych: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Częstochowie.

Monitoring dostarczy informacji pozwalających na ewaluację Programu, która zostanie przeprowadzona po zakończeniu jego realizacji.

W terminie do 31 marca każdego roku Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej przekaze do Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Miasta Częstochowy sprawozdanie z realizacji Programu. Sprawozdanie zostanie sporządzone na podstawie informacji uzyskanych od podmiotów biorących udział w realizacji Programu. Program ma charakter otwarty. W przypadku stwierdzenia istotnych zmian społecznych lub nowych potrzeb, zadania w nim wyznaczone mogą zostać zmodyfikowane lub poszerzone.

SPIS TABEL

Tabela 1	Typy rodzin objętych pomocą społeczną w mieście w latach 2018-2020	8
Tabela 2	Przyczyny udzielania pomocy społecznej w mieście w latach 2018-2020	9
Tabela 3	Rodziny objęte pracą socjalną w mieście w latach 2018-2020	9

Tabela 4	Pomoc w ramach programów „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” i „Posiłek w szkole i w domu” udzielana w mieście w latach 2018-2020	10
Tabela 5	Świadczenia rodzinne, z funduszu alimentacyjnego i świadczenie wychowawcze przyznane w mieście w latach 2018-2020	11
Tabela 6	Stypendia i zasiłki szkolne przyznane w mieście w latach 2018-2020	12
Tabela 7	Wsparcie udzielane rodzinom w mieście przez asystenta rodziny w latach 2018-2020	13
Tabela 8	Placówki wsparcia dziennego funkcjonujące w mieście w ramach zadania zleconego przez Gminę Miasto Częstochowa na koniec 2020 r.	14
Tabela 9	Podmioty posiadające zezwolenie Prezydenta Miasta Częstochowy na prowadzenie placówki wsparcia dziennego, które nie są dotowane przez Gminę Miasto Częstochowa na koniec 2020 r.	15
Tabela 10	Wysokość środków przekazanych przez samorząd na funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego w latach 2018-2020	15
Tabela 11	Nadzory sprawowane przez kuratorską służbę sądową wykonującą orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich w Sądzie Rejonowym w Częstochowie w latach 2018-2020	17
Tabela 12	Rodzinne formy pieczy zastępczej w mieście w latach 2018-2020	18
Tabela 13	Dzieci umieszczone i przebywające w rodzinnych formach pieczy zastępczej w mieście w latach 2018-2020	18
Tabela 14	Powody umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2018-2020	20
Tabela 15	Placówki opiekuńczo-wychowawcze w mieście w 2020 r.	21
Tabela 16	Dzieci umieszczone i przebywające w instytucjonalnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2018-2020	22
Tabela 17	Powody umieszczenia dziecka w instytucjonalnej pieczy zastępczej w mieście w latach 2018-2020	23
Tabela 18	Usamodzielniani wychowankowie w mieście w latach 2018-2020	24
Tabela 19	Koszty usamodzielnienia wychowanków w mieście w latach 2018-2020	24
Tabela 20	Usamodzielniani wychowankowie kontynuujący naukę i pobierający na ten cel świadczenie w latach 2018-2020	24
Tabela 21	Poziom wykształcenia usamodzielnianych wychowanków w mieście w latach 2018-2020	25
Tabela 22	Limit rodzin zastępczych zawodowych w mieście na lata 2021-2023	32
Tabela 23	Wskaźniki monitoringowe do oceny stopnia wdrożenia wyznaczonych zadań	33